

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ГРАФІТИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ (НА МАТЕРІАЛАХ КИЄВА)

У статті розглядається Революція гідності крізь призму соціально-політичних графіті, у яких слова і малюнки створювалися з великим емоційним підтекстом і часто сповнені сакрального значення. Розглянуті особливості графітійного діалогу на теренах столиці України, тематика, зміст, спрямування звернень та малюнків.

Ключові слова: графіті, Революція гідності, Майдан, гасло, мурал, народ.

Соціально-політичні графіті часто з'являються в періоди загострення та актуалізації того чи іншого соціального питання, у зв'язку з політичними подіями. Графіті, які були доречні кілька років тому, можуть втрачати своє значення, натомість з'являються нові, які підхоплюють хвилю громадянського волевиявлення. Так, графіті відіграли важливу роль у подіях Революції гідності 2013–2014 рр. Вони стали голосом народу, проявом прагнень до суспільних та політичних змін. Адресовані як революціонерам-побратимам, так і широкому загалу, ці написи та малюнки часто були спробою їх авторів бути «побаченими» тими, хто завтра формуватиме нову владу.

При написанні статті автор спирався на власні спостереження, зроблені на революційному Майдані, а також матеріали зі сторінок різних груп у соціальних мережах, серед яких «Українська революція»¹, «Революція/Євромайдан/Правий сектор»², «Легіон добра/Україна»³, «Типова Україна»⁴ та інші.

Графіті Майдану не варто розділяти на соціальні та політичні, оскільки за змістом та формою вони дуже часто синкретичні. Серед соціально-політичних графіті-гасел Майдану найчастіше були представлені ті, у яких висловлювався осуд і обурення діями як влади загалом, так і її окремих представників («Зека геть» (мал. 1)⁵, «Янек – сранек» (мал. 2), «Янукович, краще розстріляй своїх синів» (мал. 3), «Куля в лоба так Куля в лоба. Арсеній – куля?» (мал. 4), «Ринат, ти з Україною чи з Кремлем?» (мал. 5), «Ринат, ты предал Донбасс или продал?», «Влада й опозиція – одна коаліція», «Обережно! «Зек», «Вулицями ходити небезпечно – викрадають і розстрілюють людей», «Юля на Майдані, хлопці в СІЗО», «Мир хатам – війна палацам», «Януковича в *опу, влада в Європу», «Влада ненавидить українців Це нацизм московський»). Окрему групу складають графіті зі словами віри у позитивні зміни та краще майбутнє, підтримки Революції та її героїв, зверненням до кожного українця («Київ вставай» (мал. 6), «Хто як не ми?», «Хватит сопли жевать», «Одна доба тут варта всього життя. Ти ще вдома у телевизора? Тоді вони (стрілка показує в бік концентрації силовиків) прийдуть до тебе» (мал. 7), «Станем браття!», «Досить бухати – час воювати!» (мал. 8), «Де ви друзі, що клялись прикрити спину? Не бійтесь смерті немає, але є пекло для катів і зрадників») і спонукання до спільного відстоювання прав. Крім того, зустрічаються графіті, спрямовані проти міліції («А.С.А.В.» – all cops are bastards, всі копи – покидьки – традиційне гасло футбольних фанатів; «Мусоровоз» (мал. 9), «Мусора вбивці кати суки» – напис на автобусах міліції), беркутівців-зрадників народу (трафарет-зображення двох беркутівців, які б'ють дубинами хлопця, що сидить, прикриваючи обличчя руками. Під малюнком напис: «Нам такий захист не потрібен!», «Шакали сцикливі вони кусають коли нас мало ... зранку НАС БІЛЬШЕ»).

Автори графіті досить часто використовують цитати з творів відомих авторів, наприклад, «Вогонь запеклих не пече», «І потече «сторіками» кров у Чорне море» (Т. Шевченко); «Хто визволиться сам, той буде вільний» (Л. Українка); «Наше все життя – війна» (І. Франко); трафаретні зображення діячів української культури – Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка,

часто з революційними атрибутами – респираторами, касками з написами «я екстреміст» тощо, коктейлями для Молотова (мал. 10), нерідко з короткими гаслами. Досить чисельні суто патріотичні графіті – звернення до Батьківщини й народу: «Україна – понад усе», «Воля або смерть», «Єдина Україна», «Краще померти стоячи, ніж жити на колінах», «Станем браття», «Слава нації», «Ми переможемо!», «Волю Україні», «Країно будьмо!», «Цей народ непереможний», «Схід і Захід разом!», «Козацькому роду нема переводу».

Окрему категорію становлять графіті, присвячені пам'яті Героїв Небесної сотні, звернення до матерів: «Мамо я повернусь», «Не підведемо небесну сотню!!!», «Герої не вмирають», «Слава небесній сотні!», «Визнай героїв!», «Герої не вмирають – вмирають вороги!», «Ви в наших серцях», «Небесну сотню не забудемо!», «Вони закрили нас крилами» та інші.

У соціально-політичних графіті існує позитивна і негативна конотація. Так, наприклад, російські написи сепаратистів одразу замальовувались патріотичними гаслами та зображеннями.

У графіті висловлювалась зневага до окремих представників влади із заплямованою репутацією, як от зневажливі домальювання на агітаційних плакатах Михайла Добкіна, кандидата у Президенти України, який прославився жорсткою позицією під час придушення і силового розгону Майдану у Харкові. На них «Михайло» виправляли на «*уйло», «*уй», «Добкін» на «Гобкін», домальювали кандидату жіночі груди, чоловічі статеві органи на обличчі, вуса та бороду, очі упира та сліди крові тощо. До цієї групи слід додати й графіті й трафарети, на яких зображено экс-президента Віктора Януковича з домальованим клоунським носом. Обличчя В. Януковича та экс-прем'єра М. Азарова фігурували і у зображенні двох жінок-переселенок. У цьому графіті був натяк на прагнення народу, щоб ці скомпрометовані діячі, якнайскоріше покинули межі держави. Крім того, до графіті з негативною конотацією слід віднести й ті, на яких зображено президента РФ В. Путіна зі слідом кулі на лобі; чисельні написи «ПТН ПНХ», «Путін капут», «Путлер капут», звернення на кшталт:

«Путін, ти можеш брехати своєму народу,
принижуючи мою гідність,
Можеш зламати мої кістки і навіть вбити!
Але не відбереш в мене свободу!!!» (мал. 11).

Слід відзначити і вияв графітійного діалогу навколо вищезгаданого персонажа. Так, зображення В. Путіна з характерною зачіскою та вусами Гітлера і зображеннями свастик, було нанесене на стіні Головоштамту. Під зображенням містився напис «Putler Kaput!». Через деякий час над зображенням з'явився інший напис – «Путин не достоин свастики». Цей факт є доказом того, що за допомогою графіті можна не лише висловити особисту позицію, а й запросити до діалогу.

Революційні графіті писали не лише українською, а й російською та англійською мовами. Так, англійські графіті це, як правило, звернення до громадськості Європи, пошук підтримки та заклики до миру. Крім того, серед авторів іншомовних графіті були англійські та російськомовні учасники Революції, як громадяни України, так і приїжджі. Серед англійських графіті зустрічались такі: «Make peace, not war!»; напис під портретом Януковича «DEAF DUMB BLIND» («глухий, німий, сліпий»); «Go away Mr Yanukovich» («Йдіть геть, пане Януковичу»). Серед російських – слова підтримки: «русские с вами» на колонах на вході до стадіону «Динамо», «нет русификационному поработчению!!!», «Дайте нам стволы...», «Нас жгут бьют стреляют за деньги а мы стоим за порядок», «Дайте горячую воду» та інші.

Серед соціально-політичних графіті зустрічались написи та малюнки з підписами, однак більшість була без них. На підписаних автором часто вказувався «Український народ»:

Не будеш більше моїм диригентом,
Бо ти за безцінь продав честь мою.
Я тебе породив президентом.
Я в тобі президента ВБ'Ю.
Український народ.

Зустрічались й конкретні імена («Даша», «О. Савченко м. Київ» під написом «Кров людська – не водиця, проливати – не годиться!»), назви населених пунктів, вищих навчальних закладів («Могилянка» – поряд із надписом «Бог з нами» на вулиці М. Грушевського), імена діячів української культури – І. Франка, Т. Шевченка та інші. Наприклад, «Я не люблю тебе, ненавиджу, беркуте!» (І. Франко).

Для підняття настрою і морального духу учасники Революції малювали також гумористичні, іронічні графіті, як от: «Коктейль-бар» – на місці складу коктейлів для Молотова; «Путин такой мелкий, а места все мало», «Кусюк гівна беркут бяка», «Хата Яника» (напис на біо-туалеті), зображення тупикової гілки еволюції, на якій намальовано беркутівця, «Щоб стояв у кожній хаті» (мал. 12), (напис на захисному щиті з зображенням автомата), «Дари тепло» (трафарет із зображенням коктейлю для Молотова), «Самолет для Вити» (напис на катапульті на вулиці М. Грушевського), «Панда не банда», «Давайте жить дружно» (зображення kota Леопольда з чорно-червоним прапором), «Путин и Медв.» – напис під емблемою ресторану «Два гуся» (мал. 13).

На стінах будинків зображувались символи Майдану – прапори, коктейлі для Молотова, герби, слов'янська символіка тощо.

Цікавим явищем революційного Майдану стали так звані «полотна народовиявлення», які розміщувались на стінах адміністративних та державних будівель. На них кожен міг написати свої побажання, звернення, поділитись ідеями, переживаннями, сподіваннями, думками.

Проявом революційного мистецтва став розпис касок та шоломів на патріотичну тематику. Якщо спочатку власники шоломів самостійно писали на них свої девізи, імена, місце народження тощо, то згодом цією справою стали займатися фахівці у майстерні, яка розмістилась у будинку Київської міської державної адміністрації. Художниця Майдану Аня Львова стала автором і виконавцем багатьох творчих ідей розписів шоломів. Серед вербальних надписів: «Сокіл», «Хто як не ми?», «Разом – сила», «Слава нації», «Слава національній революції», «Україна – понад усе», «Слава Україні!», «Україна – це Європа», «Україна дякує герою» та інші. На шоломах зустрічались петриківські розписи, зображення Богородиці, Архангела Михаїла, жовто-сині та червоно-чорні прапори, квіти та інша рослинна орнаментика. Окрім шоломів, орнаменти й гасла наносились і на озброєння, зокрема, бити, кийки тощо.

У складний для України історичний період було створено ще одну показову роботу – картину-графіті «Відродження» на Андріївському узвозі. В ній поєднались дві культурні традиції – українська та французька, оскільки авторами були француз Жюльєн Маллан і севастополець Олексій Кислов. Художники хотіли осмислити елементи українського фольклору і традицій, поєднати їх та дати можливість прочитати перехожим у малюнку. Роботу виконано у теплих голубих тонах. На ній зображено дві фігури на тлі міста. Перша – з величним жіночим обличчям, інша – маленька фігура, обернена спиною до глядача (мал. 14). Картина сповнена посилян на Україну. Постать жінки – символ загальнонаціонального духу. В національній традиції зображено одяг персонажу, стрічки вінка виконані у жовто-синіх барвах. Змістовне навантаження має зображення дерева та сходу Сонця «всередині» жінки. Це символ відродження національних почуттів, розквіту гідності⁶. На нашу думку, ця картина є одним з найяскравіших та наймайстерніших візуальних втілень буремних подій у Києві.

Тема кривавих подій Майдану знайшла відображення в роботах молодих українських художників і граферів й поза межами столиці. Їхні картини мають генетичний зв'язок з подіями на київських вулицях. Так, український художник Сергій Радкевич відобразив на стінах львівських будинків події у Києві. Його останні роботи – дзеркало Майдану. Молодий художник присвятив свої роботи тим, хто під час революції постраждав від насильства з боку влади. Перша робота С. Радкевича, розпис «Упокій» (див мал. 15), знаходиться у львівській галереї «Дзига». За словами автора, вона засуджує цілеспрямовану та зумисну агресію супроти людини, а також підкреслює абсурдність використання зображень людей у якості цілей під час військових навчань, адже вони несуть в собі ознаки живих суб'єктів і згодом перетворюються на реальних жертв.

Невідомий автор присвятив роботу Сергію Нігояну, який загинув під час сутичок на вулиці М. Грушевського. В основу розпису «Сергій Нігоян» покладено вірменський мотив. На ній зображено спрощений силует і портрет, який раніше висікався на надгробних плитах у Вірменії,

а також погрудну військову ціль. Цей твір переходить з горизонтальної площини надгробної плити у вертикальну, стаючи розписом, що зображує сучасного православного мученика⁷. Ця робота намальована на стіні будинку у Львові. Крім того, художник розмістив символічні зображення героїв Небесної сотні на зупинках транспорту у Львові та Луцьку⁸.

Техніка виконання вищезгаданих графіті досить проста. Вони наносились маркерами, пензлями, фарбами з балончиків, крейдою.

Хоча графіті не завжди відрізняються великою художньою майстерністю, головна їхня цінність полягає у змісті. Автори графіті належать до різних вікових категорій. Наймолодшими були 4–5-річні діти, які вкривали асфальт Хрещатика мереживом написів про мир та героїв.

Революційні графіті – творіння народу у переломні історичні часи, тому кожне слово і малюнок створювався з великим емоційним підтекстом. У них – заклик до боротьби, пошук ідеалів, зневіра у владі, схилення голови перед загиблими героями. Крім того, такі графіті є своєрідним способом ведення важливого діалогу, який об'єднує людей.

Мал. 1. Фото зі сторінки спільноти «Українська революція». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/revolution_ukrainian

Мал. 3. Вулиця М. Грушевського, березень 2014 р. Фото Артема Турченко.

Мал. 2. Вул. Хрещатик, 2014 р. Фото зі сторінки спільноти «Українська революція». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/revolution_ukrainian

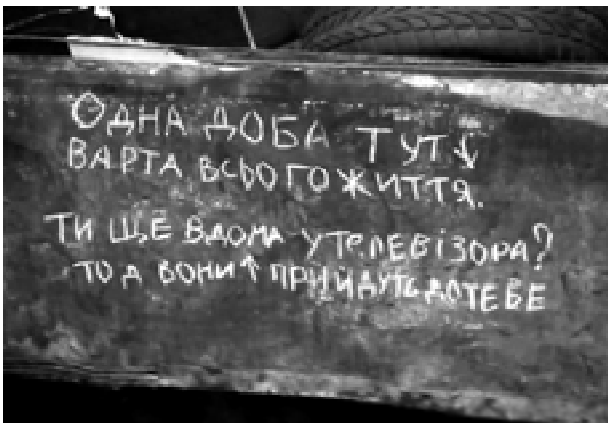
Мал. 4. Майдан Незалежності, березень 2014 р. Фото автора.

Мал. 5. Вул.Хрещатик, ЦУМ. Квітень 2014 р.
Фото автора.

Мал. 6. Європейська площа, підземний перехід.
Квітень 2014 р. Фото автора.

Мал. 7. Майдан Незалежності, березень 2014 р.
Фото автора.

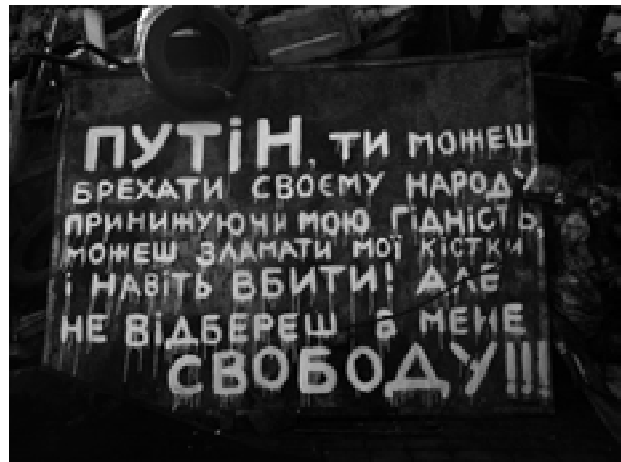
Мал. 8. Вул. М. Грушевського, квітень 2014 р.
Фото автора.

Мал. 9. Лютий 2014 р.
Фото Андрія Шевчука.

Мал. 10. Вул. Хрещатик, 2014 р. Фото зі сторінки спільноти «Українська революція». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/revolution_ukrainian

Мал. 11. Вул. Хрещатик, березень 2014 р.
Фото автора.

Мал. 12. Вул. Хрещатик, 2014 р. Фото зі сторінки спільноти «Українська революція». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/revolution_ukrainian

Мал. 13. Вул. Хрещатик. Березень 2014 р.
Фото Андрія Шевчука.

Мал. 14. Андріївський узвіз. Березень 2014 р.
Фото автора.

Мал. 15. Львів, 2014 р. Фото зі сторінки спільноти «Українська революція». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/revolution_ukrainian

¹ Сторінка спільноти «Українська революція». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/revolution_ukrainian

² Сторінка спільноти «Революція/Євромайдан/Правий сектор». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/live_ukr

³ Сторінка спільноти «Легіон добра/Україна». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vk.com/albums-62822249>.

⁴ Сторінка спільноти «Типова Україна». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vk.com/myukr>.

⁵ Тут і далі цитати подаються зі збереженням граматики та орфографії оригіналу.

⁶ Seth x Kislow – New Mural in Kiev, Ukraine/Gorgo. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ilgorgo.com/seth-kislow-new-mural-in-kyiv/>.

⁷ Офіційний сайт міжнародного графіті та стрітарту Ecosystem.org. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ekosystem.org/tag_big/rip.

⁸ Художник Сергій Радкевич присвятив свої останні роботи темі Майдану / Офіційний сайт порталу Art Ukraine. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://artukraine.com.ua/n/hudozhnik-sergiy-radkevich-prisvyativ-svoi-ostanni-roboti-temi-maydanu#.U4Ovf_I_s7p.

В статье рассматривается Революция достоинства через призму социально-политических граффити, в которых слова и рисунки создавались с большим эмоциональным подтекстом и часто имеют сакральное значение. Рассматриваются особенности граффитийного диалога в столице Украины, рассмотрено содержание, посыл обращений и рисунков.

Ключевые слова: граффити, Революция достоинства, Майдан, лозунг, мурал, народ.

This article discusses the Revolution of Dignity through the lens of social and political graffiti, in which words and pictures were created with great emotional subtext and often had sacred significance. In this paper the features of graffiti-dialogue on the territory of the capital of Ukraine are overviewed, subjects, content, action of graffiti and pictures are outlined.

Keywords: graffiti, the Revolution of Dignity, Maidan, slogan, mural, nation.